Eduskunnan sivistysvaliokunnan kuuleminen, 8.3.2024

Perusopetuksen oppilaiden kansalliset oppimistulokset PISA 2022 -tutkimuksessa Viite: O 54/2023 vp; tulokset ja analyysi

Suomen Vanhempainliitto kiittää sivistysvaliokuntaa kutsusta tulla kuultavaksi ja antaa kirjallinen lausunto. Arvostamme tätä mahdollisuutta sekä kodin ja koulun yhteistyön näkökulman ja merkityksen tunnistamista osana oppimistuloksista käytävää keskustelua ja ratkaisujen etsimistä.

Vanhempainliitto pitää tärkeänä, että oppimistuloksia seurataan niin kansainvälisesti kuin kansallisesti ja on huolissaan oppimistulosten heikkenemisestä ja erityisesti niiden eriytymisestä. PISA 2022 -tutkimuksen mukaan suomalaisten lasten ja nuorten osaaminen on heikentynyt niin matematiikassa, äidinkielessä kuin luonnontieteissäkin. Heikompien osaajien määrä kasvaa kuten myös koulujen välinen ja koulujen sisäinen vaihtelu. Koti- ja sosioekonominen tausta vaikuttaa enenevissä määrin oppilaiden osaamiseen ja koulutusmahdollisuuksiin.

Tässä lausunnossa Vanhempainliitto nostaa suhteessa PISA 2022-tutkimukseen esille kotien, kotitaustan ja kodin ja koulun yhteistyön näkökulmia sekä toimia kotitaustan huomioimiseksi ja kodin ja koulun välisen yhteistyön tiivistämiseksi siten, että oppimistulosten trendin kääntämiseen myönteiseksi voidaan vaikuttaa. Vanhempainliiton näkemyksen mukaan kodin ja koulun yhteistyön potentiaali on suurilta osin vielä käyttämättä.

Kotitaustan vaikutukset oppistuloksiin

Koti- ja sosioekonominen tausta, mukaan lukien vanhempien koulutustausta, vaikuttaa oppilaiden osaamiseen ja koulutusmahdollisuuksiin. Kuten Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on PISA 2022 -tutkimuksen tuloksia ja oppimistuloksia arvioidessaan todennut: korkeasti koulutettujen huoltajien lapset saavat etumatkaa koulupolulleen.[1] Kotitausta ei määritä mahdollisuutta opintoihin kuten aikoinaan, mutta kotitaustan vaikutukset näkyvät ja sen merkitys on jopa vahvistunut. Karvin tutkimusten mukaan korkeasti koulutettujen huoltajien lapset ovat peruskoulun alussa matematiikan ja äidinkielen taidoiltaan lähes vuoden etumatkalla matalimmin koulutettujen huoltajien lapsiin nähden. Kotitaustan yhteys oppilaan osaamiseen näkyy edelleen yhdeksännellä luokalla eri oppiaineissa. Korkeasti koulutettujen huoltajien lapset hakevat useammin lukioon ja pääsevät ensisijaiseen hakukohteeseensa useammin kuin matalasti koulutettujen huoltajien lapset.

Koti- ja sosioekonominen tausta tunnistetaan kohtuullisen hyvin oppimistuloksiin vaikuttavana tekijänä. Kotien kanssa tehtävää yhteistyötä ei kuitenkaan tarkastella tässä suhteessa eli, miten eri taustoista tulevien vanhempien yhteistyötä koulun kanssa tulisi toteuttaa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Koulu ei esimerkiksi edelleenkään tavoita kaikkia vanhempia (esim. eri kieli- ja kulttuuritaustaiset tai erityistä tukea tarvitsevien lasten vanhemmat) ja saa heitä mukaan yhteistyöhön. Ylipäätänsä, kodin ja koulun

[1] Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, 2023 ”*Koulu ei voi yksin nostaa kansallista osaamistasoa*”, Tiedote

yhteistyön merkityksestä oppimistuloksiin puhutaan vain vähän, vaikka tutkimukset osoittavat tiiviin yhteistyön olevan vahvasti yhteydessä lapsen oppimiseen ja hyvinvointiin.

Kodin sekä kodin ja koulun yhteistyön merkitys oppimiseen ja hyvinvointiin

Vanhempien asenteella, koulutususkolla ja tuella on suuri merkitys lapsen koulumenestykselle. Kun vanhempi tukee, innostaa ja kannustaa oppimaan, tarjoaa se lapselle paitsi käytännön apua myös uskoa koulutukseen sekä omaan kykyyn oppia. Yhtenä oppimistulosten vaihtelua PISA 2022-tutkimuksessa selittävänä tekijänä mainittiinkin lapsen usko omiin kykyihin.

Erityisen tärkeää vanhempien tuki ja esimerkki on lukemiseen kannustamisessa. Karvin tutkimusten mukaan lukemisharrastus tukee osaamisen kehittymistä.

Vanhempien osallisuuden merkitys on huomattava myös sellaisten turvallisten vertais- ja kaverisuhteiden rakentumisessa, joissa ei esiinny kiusaamista, torjumista tai yksinäisyyttä ja joiden Karvi on koulussa todennut olevan yhteydessä osaamiseen.

Tutkimuksista käy ilmi, että mitä enemmän vanhemmilla on kontakteja kouluun ja mitä enemmän he ottavat osaa lapsensa koulunkäyntiin, sitä todennäköisemmin lapsi huolehtii kotitehtävistään, menestyy koulutöissä ja omaksuu myönteisen kouluasenteen.[2] Tiiviimmällä kodin ja koulun yhteistyöllä parannetaan tutkitusti oppimistuloksia ja hyvinvointia. Se muun muassa[3]:

- vähentää poissaoloja
- vahvistaa itsetuntoa
- edistää myönteistä kouluasennetta
- parantaa koulukäytöstä
- lisää motivaatiota koulutyöhön
- johtaa parempaan koulumenestykseen
- edistää hyvinvointia
- kohentaa opetuksen laatua

Huolimatta tutkimusnäytöstä Vanhempainliiton kokemus ja näkemys on, ettei kodin ja koulun yhteistyötä osata hyödyntää riittävästi lapsen oppimisen tukena. Esimerkiksi Suomen Vanhempainliiton ja Förbundet Hem och Skolan Vanhempien Barometri 2018 -tutkimuksen[4] (9842 vastaajaa) mukaan vain 50 % alakoululaisten vanhemmista ja 35 % yläkoululaisten vanhemmista koki saavansa koulusta vinkkejä siihen, miten vanhempana tukea lapsen koulunkäyntiä.

---

[2] Bauch & Goldring, 2019 *"Parent-teacher participation in the context of school governance"*, Peabody Journal of Education Volume 73 ja Freytag, 2001 *"Teacher-Parent Communication: Starting the Year Off Right"* University of Central Florida

[3] Barger ym. 2019 *"The Relation Between Parents' Involvement in Children's Schooling and Children's Adjustment: A Meta-Analysis"*, Psychological Bulletin 145(9), Cepada & Grepon, 2020 *"Absenteeism and Parental Involvement in Home and School Among Middle School Students of Public School in Northern Mindanao, Philippines: Basis for Intervention"*, Asian Journal of Educational Research, Vol 8, No. 2, Cosso ym., 2020, *"Effects of parental involvement programs on young children's academic and social-emotional outcomes: A meta-analysis"*, Journal of Family Psychology ja Lara & Saracostti, 2019 *"Effect of Parental Involvement on Children's Academic Achievement in Chile"*
Frontiers in Psychology 10

[4] Vanhempien Barometri 2018. Koululaisten vanhempien näkemyksiä lapsen koulunkäynnistä sekä kodin ja koulun yhteistyöstä. Suomen Vanhempainliitto ja Förbundet Hem och Skola i Finland.

Ajatuksia oppimistulosten laskevan kehityskulun kääntämiseksi

Koulu ja koti eivät kumpikaan voi yksinään nostaa kansallista osaamistasoa, mutta yhdessä ja hyvin toimivalla yhteistyöllä ne voivat tehdä paljon. Vanhemmat voisivat olla nykyistä vahvempi voimavara ja resurssi kouluyhteisössä niin yksittäisen oppilaan koulunkäynnin tukemisessa kuin kouluhyvinvoinnin vahvistamisessa, mikä on oppimisen edellytys.

Vanhempainliiton vahva näkemys on, että kodin ja koulun yhteistyötä koskeva lainsäädäntö ja sitä ohjaavat asiakirjat ja koulun arki eivät kohtaa. Perusopetuslain kirjaus siitä, että opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa sekä kirjausta tukevat sisällöt opetussuunnitelman perusteissa, eivät jalkaudu koulujen arkeen. Opetuksen järjestäjät ja koulut tulkitsevat lainsäädäntöä ja ohjaavia asiakirjoja hyvin eri tavoin ja kodin ja koulun yhteistyön käytännöt vaihtelevat merkittävästi. Jatkossa kotien huomioimiseen sekä kodin ja koulun yhteistyöhön tarvitaankin asenne ja näkökulman muutos. Kotitaustan merkitys ja sen suhde kotien kanssa tehtävään yhteistyöhön tulee huomioida paremmin niin kansallisessa kehittämistyössä kuin paikallisestikin. Koulutuksen järjestäjiä ja ammattilaisia tulee vahvemmin ohjata (velvoittavammat säädökset ja laatukriteerit), tukea (koulutus ja neuvonta) ja valvoa (koulutuksen oikeussuojajärjestelmän vahvistaminen) yhteistyön toteuttamisessa. Yhteistyölle tulee myös luoda koulujen työhön aikaa. Kodin ja koulun yhteistyötä ja vanhempien osallisuutta edistävien tahojen voimavaroista tulee pitää huolta. Nykyisellään kodin ja koulun yhteistyötä tukevat järjestöt saavat tukea STEA:lta, mutta eivät juurikaan opetuksen toimialalta. Opetushallituksen järjestöavustus on pienentynyt murto-osaan sen aiemmasta tasosta.

Lopuksi Vanhempainliitto haluaa lausunnossaan tuoda esille, että vaikka koulun ja kodin rooli osaamisen kehittymiseen ja oppimistuloksiin on ilmeinen ja keskeinen, on niihin vaikutusta myös ympäröivällä yhteiskunnalla. Kaikki politiikkatoimet, jotka heikentävät lapsiperheiden hyvinvointia ja asemaa heijastuvat ja vaikuttavat väistämättä myös kouluihin ja oppimistuloksiin. Osaamistason laskua ja sen taittamista tuleekin tarkastella koulun ja kodin lisäksi aina laajemmassa yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Saija Ohtonen-Jones
toiminnanjohtaja
Suomen Vanhempainliitto ry

Tuija Metso
erityisasiantuntija
Suomen Vanhempainliitto ry

Suomen
VANHEMPAINLIITTO